

Ocena wiedzy pielęgniarek Międzyleskiego Szpitala Specjalistycznego na temat zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej

Assessment of knowledge of nurses of Międzylesie Specialist Hospital regarding professional responsibility

Joanna Gotlib¹, Jarosława Belowska¹, Aleksander Zarzeka¹,
Teresa Kanabrodzka-Osiecka², Lucyna Iwanow¹

¹Zakład Dydaktyki i Efektów Kształcenia, Wydziału Nauki o Zdrowiu, Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

²Międzyleski Szpital Specjalistyczny

AUTOR DO KORESPONDENCJI:

Joanna Gotlib

Zakład Dydaktyki i Efektów Kształcenia, Wydział Nauki o Zdrowiu, Warszawski Uniwersytet Medyczny
ul. Żwirki i Wigury 61, 02-091 Warszawa
tel. (22) 57-20-490, fax: (22) 57-20-491
e-mail: joanna.gotlib@wum.edu.pl

STRESZCZENIE

Ocena wiedzy pielęgniarek Międzyleskiego Szpitala Specjalistycznego na temat zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej

Wstęp i cel pracy. Wiedza na temat aktów prawnych regulujących zasady odpowiedzialności zawodowej jest niezbędna do efektywnej i bezpiecznej praktyki pielęgniarskiej. Celem pracy jest ocena poziomu wiedzy pielęgniarek na temat zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej w zależności od wykształcenia.

Materiał i metody. 110 pielęgniarek Międzyleskiego Szpitala Specjalistycznego. Średnia wieku: 37 lat (min. 22 lata, max. 55 lat, SD: 3,078). Średnia stażu pracy: 15 lat (min. 1 rok, max. 35 lat, SD: 5,623). Większość ankietowanych posiadała wykształcenia wyższe: 93 ankietowane (84%). Sondaż diagnostyczny, udział w badaniach dobrowolny, autorski, anonimowy kwestionariusz. Analiza statystyczna: test U Manna-Whitneya, $p < 0,05$.

Wyniki. 30% badanych wiedziało, że aktem prawnym regulującym zasady odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek jest Ustawa o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych z 2011 r. ($p < 0,398$). Większość badanych (72%) znała datę uchwalenia aktualnie obowiązujących ustaw pielęgniarskich. Wykształcenie pielęgniarek miało wpływ na poziom wiedzy w tym zakresie – $p < 0,011$. Większość (76%) znała definicję przewinienia zawodowego. Większość (58%) wskazywała Internet jako źródło wiedzy dotyczącej zasad ponoszenia odpowiedzialności prawnej.

Wnioski.

1. Poziom wiedzy nt. zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej był niewystarczający i wymaga uzupełnienia w celu zapewnienia bezpiecznej i efektywnej praktyki zawodowej.
2. Poziom wykształcenia nie wpłynął na poziom wiedzy na temat zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej, należy więc zwrócić szczególną uwagę na realizację efektów kształcenia w zakresie prawa podczas studiów I i II stopnia na kierunku Pielęgniarstwo.
3. Pielęgniarki jako źródło wiedzy na temat odpowiedzialności zawodowej wskazywały Internet, dlatego też należy promować wiarygodne strony internetowe zawierające aktualne akty prawne.
4. Ze względu na nierównoliczność grup, badania powinny być kontynuowane celem weryfikacji wyników badań.

Słowa kluczowe:

odpowiedzialność zawodowa, poziom wiedzy, ustawa z dn. 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej, ustawa z dn. 1 lipca 2011 r. o samorządzie pielęgniarek i położnych

ABSTRACT

Assessment of knowledge of nurses of Międzylesie Specialist Hospital regarding professional responsibility

Introduction. The knowledge of the legislation regulating the principles of professional responsibility is essential to provide safe nursing care.

Aim. The aim of the study was to assess the level of knowledge of nurses by the level of education.

Material and methods. 110 nurses of Specialist Hospital in Międzylesie. The mean age: 37 years (min. 22 and max. 55 years, SD: 3.078). Mean length: 15 years (min. 1 year, max. 35 years, SD: 5.623). Respondents with higher education degree: 93 nurses (84%). A voluntary and anonymous. diagnostic survey and a questionnaire developed by the authors. Statistical analysis: Mann-Whitney U test, $p < 0.05$.

Results. 30% knew that the Act on Professional Self-Government of Nurses and Midwives of 2011 regulates the principles of professional responsibility of nurses. The level of education did not influence the level of knowledge of the study groups: $p < 0.398$. 72% knew the dates when the Acts currently in force had been passed. The level of education of nurses did influence the level of their knowledge ($p < 0.011$). 76% knew the definition of a professional offence. The Internet was the source of knowledge for most nurses (58%).

Conclusions.

1. The level of knowledge about the principles of professional responsibility was insufficient and required urgent supplementation.
2. The level of education nurses did not influence the level of knowledge. Special attention should be paid to law during Bachelor's and Master's degree programmes.
3. The Internet was the source of knowledge of professional responsibility for most nurses, reliable websites with legislative acts should be promoted.
4. The study should be continued in order to verify the results.

Key words: professional responsibility, level of knowledge, nursing acts

WPROWADZENIE

Pielęgniarka ponosi osobistą odpowiedzialność za cały zakres realizowanej opieki nad pacjentem, wykonywaniem zadań zleconych przez lekarza, ale także w znacznym stopniu za sferę relacji: pielęgniarka – pacjent. W świetle ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o zwodach pielęgniarki i położnej „zawody pielęgniarki i położnej są zawodami samodzielnymi”. Pielęgniarka przyjmuje zatem osobistą i zawodową odpowiedzialność za wykonywane czynności zawodowe [1]. Znajomość obowiązujących aktów prawnych, norm etyczno-deontologicznych oraz stosowanie się do obowiązujących procedur jest niezbędne do efektywnej i bezpiecznej pracy w zawodzie pielęgniarki. Osoba wykonująca ten zawód musi znać swoje obowiązki i prawa oraz znać zakres ponoszonej przez siebie odpowiedzialności [2]. Odpowiedzialność zawodowa pielęgniarki położnych została uregulowana po raz pierwszy w Ustawie o pielęgniarstwie z 21 lutego 1935 r. Zapisano w niej między innymi, że pielęgniarki mają obowiązek zachowania w tajemnicy wszystkiego, czego dowiedzą się w związku z wykonywaniem praktyki pielęgniarstwa. Ustawa ta przewidywała również sankcje pod postacią aresztu lub kary grzywny (art. 21) za naruszenie jej postanowień. Obecnie do ponoszenia przez pielęgniarki odpowiedzialności wynikającej z wykonywanego zawodu zobowiązuje pielęgniarki i położne Ustawa z dnia 1 lipca 2011 r. o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych (Dz. U. Nr 41, poz. 178). Ustawa ta reguluje odpowiedzialność zawodową osób jej podlegających – zapisano w niej, że członkowie samorządu zawodowego, naruszający zasady dotyczące wykonywania zawodu pielęgniarki i położnej podlegają odpowiedzialności zawodowej przed Sądem Pielęgniarek i Położnych [3]. Profesjonalne wykonywanie zawodu pielęgniarki wymaga stałego aktualizowania wiedzy zawodowej, np. podczas szkoleń, kursów czy wykładów lub innych form doskonalenia zawodowego. Znajomość obowiązujących aktów prawnych w tym zakresie ma istotne znaczenie w zawodzie pielęgniarki/pielęgniarskiego, gdyż osoby wykonujące ten zawód powinny mieć świadomość, iż brak znajomości prawa nie zwalnia ich z odpowiedzialności za ewentualne jego naruszenie [4].

CEL PRACY

Celem pracy jest ocena poziomu wiedzy pielęgniarek na temat zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej w zależności od wykształcenia.

MATERIAŁ I METODY

Badania przeprowadzono w grupie 110 czynnych zawodowo pielęgniarek. W grupie badanej udział wzięły 103 kobiety i 7 mężczyzn, co stanowi odpowiednio 94% i 6% wszystkich ankietowanych. Średnia wieku była równa 37 lat, najmłodsza osoba miała 22 lata, natomiast najstarsza 55 lat. Mediana wieku wynosiła 39 lat, zaś odchylenie standardowe 9 lat. Najliczniejszą grupą ankietowanych (88 osób) były pielęgniarki/pielęgniarskiego pracujący w oddziale szpitalnym. Pozostali respondenci są pracownikami przychodni (19 osób) i innego miejsca pracy w ochronie zdrowia (3 osoby). Średni staż pracy respondentów – 15 lat, najkrótszy staż pracy wśród ankietowanych wynosił rok, zaś najdłuższy 35 lat. Mediana stażu pracy wynosiła 17 lat, SD: 5,623). Wyniki badania były analizowane, biorąc pod uwagę wszystkich ankietowanych, oraz z podziałem na dwie grupy. Grupę I stanowiły osoby, które ukończyły studium medyczne lub liceum medyczne, natomiast grupę II osoby, które ukończyły studia wyższe licencjackie lub magisterskie. Dominującą była grupa II, w skład której wchodziły 93 osoby, co stanowiło 85% wszystkich ankietowanych. W grupie I znalazło się pozostałe 15%, czyli 17 ankietowanych.

Badanie przeprowadzono w listopadzie 2012 r. wśród pielęgniarek zatrudnionych w Międzyzleskim Szpitalu Specjalistycznym, na oddziałach: Ortopedia, Dermatologia, Chirurgia, Okulistyka, Oddział Intensywnej Opieki Medycznej, Oddział Intensywnej Opieki Kardiologicznej. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety. Autorski kwestionariusz, 28 pytań zamkniętych, mających za zadanie sprawdzenie wiedzy na temat odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek i pielęgniarskiego. Ankieta miała charakter anonimowy i dobrowolny.

Analiza statystyczna uzyskanych wyników

Analiza statystyczna przeprowadzona została przy użyciu programu firmy Statsoft STATISTICA 10.0 (licencja Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego). Biorąc pod uwagę, iż porównywano dwie grupy: grupę I oraz grupę II oraz ze względu na charakter analizowanych danych (dane jakościowe, nieparametryczne) a także, że dane te nie miały rozkładu normalnego – $p > 0,05$ analizowanego testem Shapiro-Wilka – do analizy statystycznej uzyskanych wyników wykorzystano nieparametryczny test statystyczny U Manna-Whitneya. Za istotny statystycznie przyjęto poziom istotności statystycznej $p < 0,05$.

WYNIKI

Zdecydowana większość ankietowanych wiedziała, że odpowiedzialność cywilna i zawodowa pielęgniarki nie jest tym samym rodzajem odpowiedzialności. Na pytanie o odpowiedzialność jaką ponoszą pielęgniarki/pielęgniarki w przypadku braku udzielenia pomocy w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia pacjenta, prawidłowej odpowiedzi udzieliło 47 osób (43%). szczegółowe wyniki zamieszczono w Tabeli 1.

Większość ankietowanych wiedziała o możliwości zasięgnięcia opinii biegłego lub specjalisty przez organ prowadzący postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej. W pytaniu tym wykształcenie miało wpływ na udzielone przez pielęgniarki/pielęgniarki odpowiedzi. Odpowiedzi grupy I i II różniły się między sobą istotnie statystycznie ($p < 0,010$). Szczegółowe wyniki przedstawiono w Tabeli 2.

Odnosząc się do wiedzy ankietowanych na temat roku uchwalenia obowiązującej Ustawy o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych oraz Ustawy o Zawodach Pielęgniarek i Położnych większość respondentów udzieliło poprawnej odpowiedzi. W tym przypadku wykształcenie także miało wpływ na poziom wiedzy pielęgniarek w tym zakresie – grupy I i II różniły się pomiędzy sobą istotnie statystycznie ($p < 0,011$). Szczegółowe wyniki zostały przedstawione w Tabeli 3.

Ankietowanych poproszono o określenie kar, jakie może nałożyć Sąd Pielęgniarek i Położnych. Najwięcej osób wskazało upomnienie (94 osoby, 85%) oraz pozbawienie/zawieszenie prawa wykonywania zawodu (91 osób, 83%). Wykształcenie miało wpływ tylko w przypadku odpowiedzi dotyczącej kary pieniężnej, gdzie wystąpiły istotne różnice statystyczne w odpowiedziach grupy I i II ($p < 0,006$). Szczegółowe wyniki przedstawiono w Tabeli 4.

Większość ankietowanych (84 osoby, 76%) wiedziała, iż obowiązek udzielenia pacjentowi rekompensaty za szkodę wyrządzoną przez pielęgniarkę zatrudnioną w zakładzie opieki zdrowotnej na zasadzie umowy o pracę spoczywa na jej pracodawcy. Wykształcenie nie miało wpływu na poziom wiedzy ankietowanych w tym obszarze. Źródłem, z którego ankietowani czerpią wiedzę na temat odpowiedzialności zawodowej, najwięcej osób wskazało Internet (64 osoby, 58%) oraz szkołę lub uczelnię (56 osób, 51%). Ponadto najwięcej pielęgniarek/pielęgniarki (47 osób, 43%) oceniło poziom swojej wiedzy dostatecznie, natomiast aż 27 osób (25%) oceniło stan swojej wiedzy niedostatecznie.

DYSKUSJA

W dostępnym, krajowym piśmiennictwie występuje szereg pozycji odnoszących się do znajomości aktów prawnych regulujących wykonywanie zawodu pielęgniarki [1,5-12]. Najwięcej publikacji dotyczy znajomości Kodeksu Etyki Zawodowej Pielęgniarek i Położnych oraz Ustawy o Zawodzie Pielęgniarek i Położnych [7,8,9,11,13]. Temat odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek jest podejmowany w większości publikacji dotyczących znajomości przepisów prawnych warunkujących wykonywanie tego zawodu [1, 8-19]. Do ponoszenia odpowiedzialności zawodowej zobowiązuje każdego przedstawiciela zawodu pielęgniarki Ustawa o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych. Wśród ankietowanych w badaniu własnym na pytanie: „Który akt prawny reguluje odpowiedzialność zawodową pielęgniarki/pielęgniarka?” tylko 30% osób potrafiło odpowiedzieć prawidłowo. Zbliżony wynik uzyskał Jara [8], który zadał to pytanie 260 pielęgniarkom z województwa śląskiego. Tylko 15% ankietowanych znała odpowiedź na to pytanie. Gawel i wsp. [9] badając świadomość odpowiedzialności zawodowej wśród pielęgniarek zadali również pytanie o znajomość aktów normatywnych dotyczących wykonywania zawodu. 79% badanych pielęgniarek deklarowała znajomość Ustawy o Zawodzie Pielęgniarki i Położnej, 60% Kodeksu Etyki Zawodowej, 40% Ustawy o Samorządzie Zawodowym Pielęgniarek i Położnych, 22% Rozporządzenia Ministra Zdrowia z 2007 r. w sprawie zakresu i rodzaju świadczeń zapobiegawczych, diagnostycznych, leczniczych, rehabilitacyjnych wykonywanych przez pielęgniarkę samodzielnie, bez zlecenia lekarskiego. W badaniach własnych nie pytano o znajomość wszystkich aktów prawnych, lecz o wskazanie konkretnej ustawy regulującej odpowiedzialność zawodową. W badaniach Rozwadowskiej i wsp. [10] analizowano znajomość Ustawy o Zawodzie Pielęgniarki i Położnej. Przebadano studentów pielęgniarskiego i położnictwa oraz czynne zawodowo pielęgniarki i położne. Zadawano im pytania odnoszące się do treści wyżej wymienionej Ustawy. Większość badanej grupy wykazała się dobrą znajomością przepisów obowiązujących pielęgniarki. W badaniach własnych zadano tylko pytanie dotyczące roku uchwalenia Ustawy o Zawodach Pielęgniarki i Położnej jak również Ustawy o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych. Większość badanych – 72% udzieliło poprawnej odpowiedzi zaznaczając rok 2011 jako rok uchwalenia obu wyżej wymienionych ustaw. Wykształcenie miało wpływ na poziom wiedzy pielęgniarek w tym zakresie. Większą wiedzę w tym obszarze miała grupa II ankietowanych. Przeglądając piśmiennictwo należy również zauważyć, że pielęgniarki i położne pytane o znajomość prawa odnoszącego się do wykonywania zawodu, przeważnie ograniczają się do znajomości Kodeksu Etyki Zawodowej [11,12]. Grochans i wsp. [13] badali wpływ poziomu wykształcenia pielęgniarek na znajomość wybranych aktów prawnych wykorzystywanych w pielęgniarskim zawodzie. Przebadano 366 czynnych zawodowo pielęgniarek, ze średnim stażem pracy 14 lat. Wyniki badań wykazały, że znajomość aktów prawnych wśród pielęgniarek ze średnim wykształceniem była na tym samym poziomie jak wśród osób z wykształceniem wyższym. Wyniki

własnych badań potwierdzają brak wpływu wykształcenia na poziom znajomości zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej przez pielęgniarki. Ustawa o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych szczegółowo określa postępowanie w przypadku naruszenia przepisów dotyczących wykonywania zawodu pielęgniarki. Ankietowane pielęgniarki w badaniach własnych zostały zapytane o znajomość postępowania sądów pielęgniarek i położnych w sprawie orzekania kar w sytuacji ponoszenia odpowiedzialności zawodowej. Z uzyskanych danych wynika, że zdecydowana większość badanych wiedziała, kto rozpatruje sprawy odpowiedzialności zawodowej. Z kar, jakie może nałożyć sąd respondenci najczęściej wskazywali karę upomnienia, pozbawienia/zawieszenia prawa wykonywania zawodu,

naganę. Gawęł i wsp. [9] w swoich badaniach również pytali o znajomość organów rozpatrujących sprawy odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek. Tylko 29% badanych przez nich pielęgniarek wiedziało, kto rozpatruje i orzeka o wysokości kary w sprawie odpowiedzialności zawodowej. Gawęł i wsp. pytali także badaną grupę o zadania i kompetencje rzecznika odpowiedzialności zawodowej, jednak większość pielęgniarek nie знаła odpowiedzi na to pytanie. W badaniach własnych 71% badanych udzieliło poprawnej odpowiedzi. Pytanie dotyczyło, jaki organ rozpatruje sprawy odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek, ankietowani wskazali na Okręgowy lub Naczelny Sąd Pielęgniarek Jara [8] także sprawdził wiedzę badanych na temat znajomości postępowania w sytuacji

■ Tab. 1. Poziom wiedzy ankietowanych dotyczący odpowiedzialności zawodowej.

Lp.	Pytanie	Odpowiedź	Odpowiedzi całej badanej grupy	Grupa I	Grupa II	p*
1.	Który akt prawny reguluje odpowiedzialność zawodową pielęgniarki/pielęgniarsza?	Kodeks Karny	1 (1%)	1 (6%)	0 (0%)	NS**
		Kodeks Cywilny	5 (1%)	0 (0%)	5 (5%)	
		Kodeks Etyki Zawodowej	7 (6%)	2 (12%)	5 (5%)	
		Ustawa o Zawodach Pielęgniarki i Położnej z dnia 15 lipca 2011 r.	54 (49%)	9 (53%)	45 (48%)	
		Ustawa o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych z dnia 1 lipca 2011r.	33 (30%)	3 (18%)	30 (32%)	
		nie wiem	10 (9%)	2 (12%)	8 (9%)	
		naruszenie przepisów dotyczących wykonywania zawodu	13 (12%)	3 (18%)	10 (11%)	
		oba powyższe	84 (76%)	11 (65%)	73 (78%)	
		nie wiem	6 (5%)	2 (12%)	4 (4%)	
2.	Czy ponoszenie odpowiedzialności zawodowej jest uzależnione od formy zatrudnienia?	tak	35 (32%)	5 (29%)	30 (32%)	NS
		nie	71 (65%)	11 (65%)	60 (65%)	
		nie wiem	4 (4%)	1 (6%)	3 (3%)	
		nie	84 (76%)	11 (65%)	73 (78%)	
		nie wiem	6 (5%)	1 (6%)	5 (5%)	
		nie	9 (8%)	4 (24%)	5 (5%)	
		Nie wiem	24 (22%)	4 (24%)	20 (22%)	
		dobrze	33 (30%)	3 (18%)	30 (32%)	
		dostatecznie	47 (43%)	11 (65%)	36 (39%)	
		niedostatecznie	27 (25%)	3 (18%)	24 (26%)	
3.	Czy odpowiedzialność cywilna i zawodowa pielęgniarki to ten sam rodzaj odpowiedzialności?	tak	20 (18%)	5 (29%)	15 (16%)	NS
		nie	84 (76%)	11 (65%)	73 (78%)	
		nie wiem	6 (5%)	1 (6%)	5 (5%)	
4.	Jaką odpowiedzialność ponoszą pielęgniarki/pielęgniarsze w przypadku braku udzielenia pomocy w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia pacjenta?	Odpowiedzialność zawodową	18 (16%)	3 (18%)	15 (16%)	NS
		Odpowiedzialność dyscyplinarną	1 (1%)	1 (6%)	0 (0%)	
		Odpowiedzialność cywilną	5 (5%)	0 (0%)	5 (5%)	
		Odpowiedzialność karną	21 (19%)	1 (6%)	20 (22%)	
		jedną z powyższych w zależności od rodzaju przewinienia	47 (43%)	8 (47%)	39 (42%)	
		nie wiem	18 (16%)	4 (24%)	14 (15%)	
5.	Czy za wydanie innej osobie polecenia do wykonania czynności zawodowych pielęgniarska może ponieść odpowiedzialność zawodową?	tak	75 (68%)	13 (76%)	62 (67%)	NS
		nie	23 (21%)	3 (18%)	20 (22%)	
		nie wiem	12 (11%)	1 (6%)	11 (12%)	

* p – poziom istotności statystycznej różnic pomiędzy badanymi grupami

**NS (not significant) – różnica nie istotna statystycznie

■ Tab. 2. Ocena wiedzy pielęgniarek na temat postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej.

Lp.	Pytanie	Odpowiedź	Odpowiedzi całej badanej grupy	Grupa I	Grupa II	p*
1.	Co obejmuje postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej?	Czynności sprawdzające	4 (4%)	1 (6%)	3 (3%)	NS**
		Postępowanie wyjaśniające	7 (6%)	4 (24%)	3 (3%)	
		Postępowanie przed Sądem Pielęgniarek i Położnych	10 (9%)	0 (0%)	10 (11%)	
		Postępowanie wykonawcze	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	
		Wszystkie powyższe	78 (71%)	10 (59%)	68 (73%)	
		Nie wiem	11 (10%)	2 (12%)	9 (10%)	
2.	Kto rozpatruje sprawy odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek?	Okręgowy lub Naczelny Sąd Pielęgniarek	78 (71%)	11 (65%)	67 (72%)	NS
		Naczelna Pielęgniarka	3 (3%)	2 (12%)	1 (1%)	
		Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej	20 (18%)	3 (18%)	17 (18%)	
		Nie wiem	9 (8%)	1 (6%)	8 (9%)	
3.	Kto jest stroną postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek?	Osoba obwiniona	16 (15%)	3 (18%)	13 (14%)	NS
		Osoba obwiniona i jej pracodawca	23 (21%)	4 (24%)	19 (20%)	
		Osoba obwiniona i pokrzywdzony	22 (20%)	4 (24%)	18 (19%)	
		Osoba obwiniona, pokrzywdzony oraz Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej	32 (29%)	5 (29%)	27 (29%)	
		Nie wiem	17 (15%)	1 (6%)	16 (17%)	
4.	Czy można wszcząć postępowanie w sprawie odpowiedzialności zawodowej jeżeli od popełnionego czynu minęły 3 lata?	Tak	32 (29%)	7 (41%)	25 (27%)	NS
		Nie	52 (47%)	7 (41%)	45 (48%)	
		Nie wiem	26 (24%)	3 (18%)	23 (25%)	
5.	Czy składanie zeznań w trakcie postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej stanowi naruszenie tajemnicy zawodowej?	Tak	22 (20%)	3 (18%)	19 (20%)	NS
		Nie	74 (67%)	11 (65%)	63 (68%)	
		Nie wiem	14 (13%)	3 (18%)	11 (12%)	
6.	Czy w toku postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej obwiniona pielęgniarka może ustanowić obrońców?	Tak	77 (70%)	9 (53%)	68 (73%)	NS
		Nie	9 (8%)	4 (24%)	5 (5%)	
		Nie wiem	24 (22%)	4 (24%)	20 (22%)	
7.	Czy organ prowadzący postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej może zasięgać opinii biegłego lub specjalisty?	Tak	98 (89%)	12 (71%)	86 (92%)	p<0,010
		Nie	6 (5%)	3 (18%)	3 (3%)	
		Nie wiem	6 (5%)	2 (12%)	4 (4%)	
8.	Czy wszczyna się z urzędu postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej, jeżeli szkodliwość społeczna czynu jest znikoma?	Tak	15 (14%)	3 (18%)	12 (13%)	NS
		Nie	67 (61%)	11 (65%)	56 (60%)	
		Nie wiem	28 (25%)	3 (18%)	25 (27%)	
9.	Czy Sąd Pielęgniarek i Położnych może wyłączyć jawność rozprawy na wniosek osoby pokrzywdzonej?	Tak	76 (69%)	12 (71%)	64 (69%)	NS
		Nie	6 (5%)	2 (12%)	4 (4%)	
		Nie wiem	28 (25%)	3 (18%)	25 (27%)	
10.	Czy od prawomocnego orzeczenia Sądu Pielęgniarek i Położnych, kończącego postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej przysługuje kasacja do Sądu Najwyższego?	Tak	43 (39%)	8 (47%)	35 (38%)	NS
		Nie	24 (22%)	2 (12%)	22 (24%)	
		Nie wiem	43 (39%)	7 (41%)	36 (39%)	
11.	Czy pielęgniarka, która w wyniku wznowienia postępowania w przedmiocie odpowiedzialności została uniewinniona, przysługuje roszczenie o odszkodowanie za poniesioną krzywdę?	Tak	81 (74%)	9 (53%)	71 (76%)	NS
		Nie	2 (2%)	2 (12%)	1 (1%)	
		Nie wiem	27 (25%)	6 (35%)	21 (23%)	

* p – poziom istotności statystycznej różnic pomiędzy badanymi grupami

** NS (not significant) – różnica nie istotna statystycznie

przekroczenia zasad odpowiedzialności zawodowej. Z badanej grupy 60% nie potrafi wymienić kar, jakie ponoszą pielęgniarki przekraczające swoje uprawnienia, 27% wymienia tylko naganę i karę pieniężną i sporadycznie odebranie prawa wykonywania zawodu. Badanie własne rozszerzono o pytanie dotyczące wysokości kary pieniężnej nałożonej na pielęgniarkę przez sąd pielęgniarek. Wiedza na ten temat w badanej grupie nie była zadowalająca, tylko 33% pielęgniarek znała poprawną odpowiedź. Oceniając znajomość ustawy o zawodzie pielęgniarki i położnej, Rozwadowska i wsp. [10] zadali pytanie dotyczące organu i terminu wniesienia odwołania dotyczącego zawieszenia prawa wykonywania zawodu lub ograniczeniu wykonywania określonych czynności zawodowych. Prawidłowych odpowiedzi udzieliło 22% położnych, 33% studentek położnictwa, 61% pielęgniarek oraz 71% studentek pielęgniarstwa. W badaniach własnych respondenci wykazali się dużą wiedzą na temat znajomości terminu złożenia odwołania od orzeczenia sądu pielęgniarek. Kolejnym zagadnieniem poruszonym w publikacjach [9,10,12], jak i w badaniach własnych był obowiązek udzielania pierwszej pomocy w sytuacjach nagłych i zagrażających życiu. Obowiązek ten spoczywa na każdym człowieku, a szczególnie na wykwalifikowanej kadrze medycznej. Mroczek i wsp. [12] oraz Rozwadowska i wsp. [10] uzyskali podobny wynik wskazujący, że powyższe stwierdzenie jest dla większości badanych oczywiste. Studenci badani przez Mrocza i wsp. z Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie w 99% podają bezbłędną odpowiedź na pytanie dotyczące udzielania pomocy, w przypadku Rozwadowskiej i wsp. prawidłowej odpowiedzi udziela: 100% studentek położnictwa, 96% położnych, 89% studentek pielęgniarstwa oraz 84% pielęgniarek.

W badaniach własnych jak również prowadzonych przez Gawęł i wsp. [9] zapytano badaną grupę o rodzaj

odpowiedzialności, jaką ponosi pielęgniarka w przypadku nie udzielenia pomocy w przypadku stanu zagrożenia życia lub zdrowia drugiego człowieka. Większość badanych przez Gawęł i wsp. [9] – 64% – podała, że jest to odpowiedzialność karna, a w przypadku badań własnych prawidłową odpowiedź znało 43% badanych. Ciekawy wniosek wynika również z badań prowadzonych przez Mroczek i wsp. [12] na temat stanu wiedzy pielęgniarek i położnych na temat Kodeksu Etyki Zawodowej. Kodeks Etyki Zawodowej nakłada na każdą pielęgniarkę konieczność przekazywania wiedzy i umiejętności zawodowych innym pielęgniarkom. Zdecydowana większość badanych studentów (79%) jest tego świadomych, pozostałe osoby wskazują na taką ewentualność jedynie w określonych sytuacjach, a 10% uznaje, że nie jest to obowiązkiem moralnym wynikającym z wykonywanego zawodu. W badaniach własnych skupiono się na aspekcie odpowiedzialności zawodowej za wydanie innej osobie polecenia do wykonania czynności. Zadano pytanie: Czy za wydanie innej osobie polecenia do wykonania czynności zawodowych pielęgniarka może ponieść odpowiedzialność zawodową? 68% wie że tak, 11% deklaruje natomiast że nie zna odpowiedzi na to pytanie. Zarówno z badań własnych, jak i z dostępnych publikacji [8-19] wynika, że znajomość aktów prawnych regulujących ponoszenie odpowiedzialności zawodowej przez pielęgniarkę jest niewystarczająca i wskazuje na niski poziom wiedzy z tego zakresu. Znajomość praw i obowiązków wynikających z wykonywanego zawodu jest bardzo ważna w praktyce zawodowej, zapewnia bowiem bezpieczeństwo pacjentom. W badaniach Fedak i wsp. [16] stwierdzono, że duża część pielęgniarek w obawie przed przekroczeniem swoich uprawnień wycofuje się z realizacji swoich funkcji zawodowych, głównie samodzielnych. W badaniu własnym 25% respondentów określiło stan swojej wiedzy w tym zakresie jako niedostateczny. Podsumowując

■ Tab. 3. Wiedza pielęgniarek dotycząca zasad wykonywania zawodu.

Lp.	Pytanie	Odpowiedź	Odpowiedzi całej badanej grupy	Grupa I	Grupa II	p*
1.	W którym roku zostały uchwalone aktualnie obowiązujące: Ustawa o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych oraz Ustawa o Zawodach Pielęgniarek i Położnych?	1996	18 (16%)	5 (29%)	13 (14%)	p<0,011
		2005	7 (6%)	3 (18%)	4 (4%)	
		2011	79 (72%)	9 (53%)	70 (75%)	
		Nie wiem	6 (5%)	0 (0%)	6 (6%)	
2.	Pielęgniarka/pielęgniarsz może złożyć odwołanie od postanowienia okręgowego sądu w sprawie tymczasowego zawieszenia prawa wykonywania zawodu do naczelnego sądu w terminie?	Rok od otrzymania orzeczenia	3 (3%)	1 (6%)	2 (2%)	p<0,098
		14 dni od otrzymania orzeczenia	85 (77%)	15 (88%)	70 (75%)	
		3 miesiące od orzeczenia	10 (9%)	0 (0%)	10 (11%)	
		Nie wiem	12 (11%)	1 (6%)	11 (12%)	
3.	Czy za okres tymczasowego zawieszenia w czynnościach zawodowych pielęgniarka/pielęgniarsz zachowuje prawo do dotychczasowego wynagrodzenia?	Tak	24 (22%)	3 (18%)	21 (23%)	NS**
		Nie	62 (56%)	10 (59%)	52 (56%)	
		Nie wiem	24 (22%)	4 (24%)	20 (22%)	

* p – poziom istotności statystycznej różnic pomiędzy badanymi grupami

** NS (not significant) – różnica nie istotna statystycznie

wyniki przeprowadzonego badania ankietowego sądzą, że analiza zgromadzonego przeze mnie materiału potwierdza zasadność podjęcia poszerzonych badań w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej pielęgniarek, w tym zasad ponoszenia przez nie odpowiedzialności z tytułu wykonywania tego zawodu.

Jednocześnie uzyskane wyniki badania wskazują, że zasadne jest pilne podjęcie działań doksztalających w zakresie:

- szerokiego rozpropagowania znajomości zagadnień etycznych (Kodeks Etyki Zawodowej) oraz zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej z tytułu wykonywania zawodu pielęgniarki/pielęgniarskiego,
- nadzoru pielęgniarskiej kadry kierowniczej nad rozwojem i aktualizacją wiedzy podległego personelu w zakresie znajomości obowiązujących aktów prawnych dotyczących zasad wykonywania zawodu,
- stałego uzupełniania wiedzy i umiejętności zawodowych pielęgniarek w możliwie najszerszym zakresie,
- dbania o właściwą organizację pracy pielęgniarskiej zgodnie z obowiązującymi standardami postępowania zawodowego,

- dbania, aby nadmiar obowiązków i przeciążenie pracą nie stało się przyczyną zaniedbań zawodowych mogących skutkować koniecznością poniesienia za nie odpowiedzialności zawodowej.

Ograniczenia wyników prezentowanych badań

Liczebność badanej grupy (110 osób) nie uprawnia do sformułowania wniosków o charakterze ogólnym, jest to zdecydowanie zbyt mała liczba ankietowanych by móc generalnie ocenić poziom wiedzy pielęgniarek w badanym zakresie. Uzyskane dane mogą jednak być podstawą do przedstawienia własnych wniosków. Wyniki badania przeprowadzonego wśród osób zatrudnionych w tylko jednej placówce ochrony zdrowia (szpitalu) zapewne nie są w pełni miarodajne. Badanie takie należałoby przeprowadzić w różnych zakładach opieki zdrowotnej o szerokim profilu świadczonych usług medycznych (szpitalach, przychodniach, hospicjach, domach opieki itd.).

■ Tab. 4. Poziom wiedzy ankietowanych na temat kar stosowanych w zawodzie pielęgniarki.

L.p	Pytanie	Odpowiedź	Odpowiedzi całej badanej grupy	Grupa I	Grupa II	p*
1.	Jakie kary może nałożyć sąd pielęgniarek i położnych? (można wybrać kilka odpowiedzi)	Upomnienie	94 (85%)	13 (76%)	81 (87%)	NS**
		Naganę	88 (80%)	13 (76%)	75 (81%)	NS
		Pozbawienie/zawieszenie prawa wykonywania zawodu	91 (83%)	13 (76%)	78 (84%)	NS
		Pozbawienie wolności	13 (12%)	1 (6%)	12 (13%)	NS
		Karę pieniężną	71 (65%)	6 (35%)	65 (70%)	p<0,006
		Zakaz pełnienia funkcji kierowniczych w zakładach opieki zdrowia na okres od 1 do 5 lat	62 (56%)	8 (47%)	54 (58%)	NS
		ograniczenie zakresu czynności w wykonywaniu zawodu na okres od 6 miesięcy do 2 lat.	58 (53%)	7 (41%)	51 (55%)	NS
		Nie wiem	4 (4%)	0 (0%)	4 (4%)	NS
2.	Czy przewinienie zawodowe to:	Naruszenie zasad etyki zawodowej	7 (6%)	1 (6%)	6 (6%)	NS
		Naruszenie przepisów dotyczących wykonywania zawodu	13 (12%)	3 (18%)	10 (11%)	
		Oba powyższe	84 (76%)	11 (65%)	73 (78%)	
		Nie wiem	6(5%)	2(12%)	4(4%)	
3.	W jakim zakresie mieści się kara pieniężna, która może być nałożona na pielęgniarkę/pielęgniarskiego przez sąd pielęgniarek?	Nie więcej niż dwie pensje pracownika	37 (34%)	3 (18%)	34 (37%)	p<0,012
		Od 1000 do 10.000 zł	36 (33%)	3 (18%)	33 (35%)	
		Powyżej 10.000 zł	3 (3%)	1 (6%)	2 (2%)	
		Nie wiem	34 (31%)	10 (59%)	24 (26%)	
4.	Kiedy ustaje karalność przewinienia zawodowego?	Po 2 latach	12 (11%)	2 (12%)	10 (11%)	NS
		Po 3 latach	30 (27%)	5 (29%)	25 (27%)	
		Po 5 latach	34 (31%)	4 (24%)	30 (32%)	
		Nie wiem	34 (31%)	6 (35%)	28 (30%)	
5.	Czy na poczet kary zawieszenia prawa wykonywania zawodu zalicza się okres tymczasowego zawieszenia prawa wykonywania zawodu?	Tak	77 (70%)	12 (71%)	65 (70%)	NS
		Nie	10 (9%)	1 (6%)	9 (10%)	
		Nie wiem	23 (21%)	4 (24%)	19 (20%)	

* p – poziom istotności statystycznej różnic pomiędzy badanymi grupami

** NS (not significant) – różnica nie istotna statystycznie

WNIOSKI

1. W badanej grupie pielęgniarek poziom wiedzy dotyczący zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej tej grupy zawodowej jest niewystarczająca i wymaga pilnego uzupełnienia w celu zapewnienia bezpiecznej i efektywnej praktyki zawodowej.
2. W badanej grupie pielęgniarek poziom wykształcenia nie wpłynął istotnie na poziom wiedzy pielęgniarek na temat zasad ponoszenia odpowiedzialności zawodowej, należy więc zwrócić szczególną uwagę na realizację efektów kształcenia w zakresie prawa podczas studiów I i II stopnia na kierunku Pielęgniarstwo.
3. Ze względu na fakt, że badane pielęgniarki jako źródło wiedzy na temat odpowiedzialności zawodowej wskazywały Internet w grupie zawodowej pielęgniarek należy promować wiarygodne strony internetowe zawierające aktualne akty prawne.
4. Ze względu na nierównoliczność badanych grup pielęgniarek badania powinny być kontynuowane celem weryfikacji przedstawionych wyników badań.

PIŚMIENNICTWO

1. „Serwis pielęgniarski” [online]. <http://www.pielęgniarki.eu/praca-pielęgniarki/zawod/>, dostęp 09.03.2014 r.
2. Rogala-Pawelczyk G. Odpowiedzialność zawodowa pielęgniarek i położnych, NIPiP, 2007, Warszawa.
3. Olechrowicz A, Łapuć M. Odpowiedzialność zawodowa pielęgniarek. *Problemy Pielęgniarstwa* 2006; 1-2: 62-68.
4. Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych w Poznaniu. [online]. www.oipip-poznan.pl/index.php?modul=b56_6_4, dostęp 09.03.2014 r.
5. Ustawa z dnia 19 kwietnia 1991 r. o izbach aptekarskich (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r., r 136, poz. 856).
6. Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r., Nr 144, poz. 1529 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 18 lipca 1950 r. o odpowiedzialności zawodowej fachowych pracowników służby zdrowia (Dz. U. z 1950 r., Nr 36, poz. 332).
8. Jara K. Odpowiedzialność zawodowa pielęgniarki, W: Kosińska M., Niebrój L. (red.). *Poszerzenie Unii Europejskiej: polskie pielęgniarstwo w czasie zmian*. Wydawnictwo ŚAM, Katowice, 2005, 47-51.
9. Gawel G., Pater B., Potok H. Świadomość odpowiedzialności zawodowej wśród pielęgniarek. *Problemy Pielęgniarstwa* 2010; 18(2): 105-110.
10. Rozwadowska E., Krajewska-Kułak E., Kropiwnicka E. Ocena znajomości ustawy o zawodzie pielęgniarki i położnej przez studentów pielęgniarstwa i położnictwa oraz pielęgniarki i położne. *Problemy Pielęgniarstwa* 2010; 18(4): 443-454.
11. Kostrzanowska Z., Małek K. Respektowanie zasad etycznych w pracy zawodowej pielęgniarek. *Problemy pielęgniarstwa* 2008; 16(3): 259-268.
12. Mroczek B., Kędzia A., Trzasczka M. i wsp., Stan wiedzy na temat Kodeksu Etyki Zawodowej wśród pielęgniarek i położnych. *Problemy Pielęgniarstwa* 2008; 16(4): 369-373.
13. Grochans E., Głowacka T., Szup- Jabłońska M. (.), Wpływ poziomu wykształcenia pielęgniarek na znajomość wybranych aktów prawnych wykorzystywanych w pielęgniarstwie. *Problemy Pielęgniarstwa* 2011; (4): 463-467.
14. Salomon J. Wartości i cnoty etyczne pielęgniarki i ich znaczenie w pracy zawodowej. *Onkologia Polska* 2005; 8(3): 177-180.
15. Kieczka K. Opieka profesjonalna i zakres kompetencji pielęgniarek w Polsce w świetle prawa w ostatnim stuleciu. *Pielęgniarstwo XXI wieku* 2010; 1-2(30-31):81-86.
16. Fedak M., Wieczorek A., Papiernik M. Realizacja funkcji zawodowych. *Magazyn Pielęgniarki i Położnej* 2008; (8): 5-8.
17. Glińska J., Nowak A., Brosowska B. Analiza poziomu świadomości pielęgniarek w zakresie autonomii zawodowej. *Problemy Pielęgniarstwa* 2010; 18 (4): 477-482.
18. Kieszka K. Kompetencje polskiej pielęgniarki. *Magazyn Pielęgniarki i Położnej* 2010; 11: 10-11.
19. Skowroński A. Zawód zaufania publicznego. *Magazyn Pielęgniarki i Położnej* 2009; 2: 11-12.

Praca przyjęta do druku: 6.10.2014

Praca zaakceptowana do druku: 27.11.2014